

Politološka lektira: Što čitati

Raul Raunić: Filozofija i politika

Jesenski i Turk, Zagreb, 2021.

Karlo Seke, mag. phil., mag. rel. int. et dipl.
Fakultet međunarodnih odnosa i diplomacije na
Libertas međunarodnom sveučilištu
seke.karlo@gmail.com

Povijest filozofske misli od svojih ranih dana obilježena je tematiziranjem čovjekovog djelovanja unutar političke zajednice. U sklopu antičkoga podneblja već kod predsokratovskih mislilaca pronalazimo tragove promišljanja o političkome životu Grka, ili barem kritiku postojećega političkog stanja. Prvu sustavnu filozofiju politike iznio je Platon kroz svoje mnogobrojne dijaloge, dok teleološka uloga *polisa*, identificiranje najboljeg oblika vlasti i normativne komparacije moralnih vrlina i oblika vladavine uz pitanje distributivne pravednosti postaju određujuće niti antičke filozofije politike. Ovakav vid promišljanja nije specifičan samo za zapadnjačku filozofiju, međuovisnost moralnih preskripcija i političkoga ustroja rano se pojavljuje i unutar kineske civilizacije (Kim, 2018). Upravo djelo Raula Raunića *Filozofija i Politika: ogledi o prijeporima zajedničkog djelovanja* nastavlja spomenutu bogatu tradiciju filozofskoga promišljanja politike, na inovativan način povezujući doprinose modernih filozofa politike sa suvremenom problematikom politike identiteta, tolerancije i ideoloških narativa. Djelo je strukturirano u dvije cjeline (*I. Filozofski um i historijsko iskustvo* i *II. Vrijednosni pluralizam i zajednički život*), odnosno ukupno pet problemskih poglavlja koje ćemo u nastavku ukratko izložiti.

Kao uvod u međuovisnost filozofske refleksije i političkoga djelovanja, autor metodički i koncizno određuje radne definicije glavnih pojmova te uvodi čitatelja u temeljne točke rasprave u sklopu filozofije politike. Nadalje, *Uvod: Filozofija i politika* (2021: 9–27) pruža kratak povijesni pregled filozofije politike, identificirajući ključne mislioe koji dovode do paradigmatičkih promjena u percipiranju političkog djelovanja i filozofske refleksije. Štoviše, Raunić iznosi tri idealtipska koncepta odnosa filozofije i politike kroz povijest. Odnos karakterističan za antičku, srednjovjekovnu ali i renesansnu filozofiju (u kontekstu brojnih utopijskih zamisli), gdje filozofija kao vrhovna mudrost

ili kraljica znanosti iznosi normativne teorijske koncepte koji se trebaju uozbiljiti u praktičnoj primjeni. Drugi idealni tip možemo sažeti pod širokim pojmom političkoga realizma, u kojem faktičnost političke „utrke“ ili natjecanja ima svojevrsni primat nad normativnim načelima te najčešće zahtijeva amoralizam u što efikasnijoj provedbi političke strategije. Posljednji odnos, koji Raunić favorizira i uspješno provodi, oslanja se na kooperaciju filozofije i politike, kako sâm autor kaže: „treći idealnotipski model odnosa filozofije i politike nastoji održati dinamičku atmosferu prožimanja i međusobnog korigiranja teorije i prakse u političkom djelovanju“ (2021: 19). U posljednjemu dijelu poglavlja čitatelj se može upoznati s kratkim sažetcima nadolazećih poglavlja.

Raul

RAUNIĆ

Filozofija i politika

Ogledi o prijeporima
zajedničkog djelovanja

Prvo problemsko poglavlje, naslovljeno *Rousseauova povijesna antropologija slobode* (2021: 31–84), prikazuje Rousseauov projekt trostruke emancipacije od negativnih aspekata moderniteta. Preduvjet razumijevanja kritike moralne degeneracije kroz civilizacijski uspon prikazan je kroz Rousseauovo poimanje ljudske naravi i prvobitnoga ljudskog stanja. Naime, odbacujući Descartesov supstancijalni dualizam i samorazumijevanje kroz vlastiti *cogito*, autor prikazuje Rousseauov koncept ljudske naravi kao spoj esencijalizma (ahistorijskih kvaliteta koje univerzalno pripadaju određenoj vrsti) i posjedovanja otvorenosti ili plastičnosti u svrhu usavršavanja. Nadalje, u kontekstu političke antropologije, autor iznosi Rousseauovu kritiku Hobbesovog i Lockeovog kontraktualizma, budući da njihov prikaz prvobitnoga ljudskog stanja već posjeduje svojevrsne civilizacijske predodžbe. Upravo kroz civilizacijske tekovine dolazi do metamorfoze čiste ljudske prirode, ljubav prema sebi i samoodržavanju (*amour de soi-même*) pod

koruptivnim utjecajem društva preobražava se u sebeljublje koje uveliko ovisi o drugima (*amour-propre*). Korektiv naspram razvoja egoističnoga samoljublja predstavljen je kroz pedagoški emancipatorski projekt, to jest, edukacijski proces djeteta kao osobe ali i zaštite od izvanjskih, negativnih društvenih normi i mnijenja. Istaknimo kako odgoj čovjeka kao osobe nije dovoljan za participiranje u javnome životu. Stoga je potrebna i politička emancipacija koja kao glavni uvjet zahtijeva pomirenje vlastitih individualnih interesa s općim interesima društva, naposljetku rezultirajući poštivanjem jednakosti i slobode svih pripadnika političke zajednice. Treći, posljednji emancipatorski projekt odnosi se na smirivanje vlastitih egzistencijalnih težnji te ponovno stvaranje harmoničnoga odnosa s prirodom. U zaključnome dijelu poglavlja autor sažima Rousseauove intelektualne doprinose i ukazuje na suvremenost njegove misli.

Drugo poglavlje, naslovljeno *Politički um Edmunda Burkea: filozofija u djelovanju* (2021: 85–146), predstavlja političku filozofiju Edmunda Burkea kroz kritiku tadašnjih političkih previranja i prosvjetiteljske filozofije. S obzirom na to kako je Burke gajio nepovjerenje naspram *a priori* teorijskih konstrukcija, uz literarnu fragmentiranost vlastitih djela, autor je primoran rekonstruirati implicitne pretpostavke, ali i glavne karakteristike filozofije politike Edmunda Burkea. Polaznu točku rekonstrukcije Raunić započinje iznošenjem ključnih biografskih i bibliografskih podataka te predstavljanjem Burkeovoga političkog angažmana u sklopu revolucionarnih previranja i vjerskih nesuglasica u osamnaestome stoljeću. Nakon identificiranja implicitnih metafizičkih, epistemoloških i filozofsko-

antropoloških pretpostavki, Raunić predstavlja tri glavne karakteristike konzervativne političke teorije. Prva karakteristika političke teorije Edmunda Burkea je organicizam, to jest, uvjerenje kako zajednica ili društvo prethode pojedincu i time ostvaruju prednost nad individualizmom. Kultivirani običaji i institucije plod su stoljetnih procesa kroz koje čovjek razvija vlastite spoznajne i moralne mogućnosti te naposljetku oblikuje vlastiti identitet. Druga karakteristika proizlazi iz kritike epistemoloških projekata francuskih prosvjetitelja i zahtjeva da se egzaktna, prirodoslovna metodologija primjeni u polju politike. Burke odbija da politička teorija bude uvjetovana *a priori* kriterijima, smatrajući kako kvalitetna teorija treba pružiti smjernice političaru koji vlastitom razboritošću procjenjuje primjenjivost tih smjernica u društvenome i političkom ozračju unutar kojega prebiva. Posljednja karakteristika je legitimacija političkih i društvenih institucija ustanovljenih na bogatome tradicijskom iskustvu, koje osim očuvanja stvorenih društvenih i političkih oblika, zahtijeva i njihovo postupno unapređivanje. U nastavku poglavlja Raunić rekonstruira brojne Burkeove pristupe političkome prosuđivanju, teorijskome određenju države, konstitucionalizmu, političkom predstavništvu, diskrepanciju između vanjskopoličkog djelovanja i moralnosti te naposljetku obuhvatnu kritiku političkoga radikalizma koji nastaje tijekom Francuske revolucije. U završetku poglavlja autor identificira brojne Burkeove teorijske stavove i metode političkoga prosuđivanja koje svojom primjenjivošću mogu poslužiti u analizi suvremenih političkih događaja.

Treće poglavlje, *Etička, odgojna i politička vrijednost tolerancije* (2021: 149-173), prikazuje ulogu tolerancije unutar multikulturalnoga društva, trostruki način opravdanja i pedagošku vrijednost tolerancije. Nakon početne pojmovne analize tolerancije i njezinih povijesnih oblika, autor čitatelju predstavlja problematiku opravdanja tolerancije. Prvi oblik opravdanja tolerancije, putem egoističnih razloga, prikazan je kroz Hobbesovu pesimističnu političku antropologiju i Benthamov klasični utilitarizam. Druga metoda opravdanja tolerancije polazi od spoznajnih uvida, odnoseći se pritom na problematiku radikalnog skepticizma i nedostatnosti ljudskih spoznajne moći u pitanju objektivno važećih religijskih istina. Posljednji, i autoru najuvjerljiviji argument za opravdanje tolerancije počiva na moralnim razlozima, to jest, toleranciju je moguće opravdati ako zauzmemo nadpersonalni stav, pritom izbjegavajući nesumjerljivost brojnih vrijednosnih sustava. U završnome dijelu poglavlja autor prikazuje odgojne dobrobiti u vrednovanju tolerancije kao političke i moralne vrline unutar liberalno demokratskog društva.

Četvrto poglavlje, *Politika identiteta i demokratska pravednost* (2021: 175-197), analizira suvremeni fenomen političkog identiteta, propitujući vrijednosti i nedostatke njezine primjene unutar liberalno-demokratsko paradigme. Uvod u raspravu o politici identiteta, Raunić započinje konciznim definiranjem osobnoga identiteta, diferenciranjem različitih modela tvorbe osobnoga identiteta te razlažući upotrebu osobnoga identiteta u sklopu političkog diskursa. Posebna pozornost pridodana je analizi liberalno-konstruktivističkog modela osobnog identiteta u sklopu političke teorije i filozofije politike. Identificirajući idejne izvore liberalne teorije u epohi prosvjetiteljstva, autor razlaže nekolicinu ključnih značajki liberalne teorije koje su formirale kulturu moderniteta, ali i kritičare liberalnoga konstruktivizma u kontekstu formiranja osobnoga identiteta. U posljednjem dijelu poglavlja Raunić sumira nedostatnosti politike identiteta, ističe korektivnu korist politike identiteta u liberalnim demokracijama i nudi čitatelju metodološke smjernice za budućnost razvoja politike identiteta.

Posljednje poglavlje, *Postvarenje povijesnog svijeta: struktura ideologija instrumentalne i teleološke racionalnosti* (2021: 199-224), prikazuje socioekonomske procese koji su doveli do suvremenih ideologija koje negiraju čovjekovu otvorenost k povijesnosti. U središtu razumijevanje suvremene strukture društva i odnosa moći je koncept ili pojam postvarenja, koji „podrazumijeva otuđeni oblik opredmećivanja i samorazumijevanja čovjeka“ (2021: 204). Upravo kroz proces postvarenja, došlo je do promjene u poimanju epistemoloških kategorija, kao što su spoznaja i znanje. U komparativnome pregledu dviju epistemoloških tradicija, Raunić ustvrđuje kako su novovjekovni racionalistički projekti znatno snažnije utjecali na suvremeno konstruiranje filozofije kao prirodne znanosti, što u konačnosti dovodi do percipiranja društvenih odnosa kao matematičkih modela, a čovjekove umne sposobnosti reducira na polje instrumentalne racionalnosti. U posljednjem dijelu poglavlja, autor navodi i analizira tri primjera koji ukazuju na negiranje čovjekove otvorenosti prema povijesnosti.

Konačno, može se zaključiti da je riječ o zanimljivoj i izvrsnoj knjizi koja će biti od velike pomoći svim studentima, čitateljima i istraživačima koji su zainteresirani za povijest filozofije politike, međuovisnosti filozofije i politike te suvremene teme u području političke teorije. Sadržaj knjige prikazan je jasnim, eruditskim stilom, koji uspješno zadovoljava metodološke kriterije i ciljeve koje si je sâm autor bio zadao.

Literatura

Kim, Y. (2018). *A History of Chinese Political Thought*. Cambridge: Polity Press.